

*Рижков М.М.**

СТРАТЕГІЇ СТРИМУВАННЯ У ЗОВНІШНІЙ ТА БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ США

В статье рассматриваются концептуальные подходы к главным стратегиям США в XXI ст., анализируются стратегии в сфере внешней политики и политики безопасности Администраций Б. Клинтона, Дж. Буша-младшего и Б. Обамы в контексте трансформации системы международных отношений, характеризуется международное сотрудничество США с союзниками и третьими странами в сфере международной безопасности.

Ключевые слова: главные стратегии, США, Администрации Б. Клинтона, Дж. Буша-младшего и Б. Обамы, национальная безопасность

У статті розглядаються концептуальні підходи до головних стратегій США у XXI ст., аналізуються зовнішні та безпекові стратегії Адміністрацій Б. Клінтона, Дж. Буша-молодшого та Б. Обами у контексті трансформацій системи міжнародних відносин, характеризується міжнародне співробітництво США з союзниками та третіми країнами у сфері національної безпеки.

Ключові слова: головні стратегії, США, Адміністрації Б. Клінтона, Дж. Буша-молодшого та Б. Обами, національна безпека

The article deals with the conceptual approaches to the US main strategies in the 21st century. The author analyses foreign and security strategies worked out by the Administrations of B. Clinton, G. Bush Jr. and B. Obama while system of international relations transforming, and characterizes international cooperation of the USA with allies and «third countries» in the international security sphere.

Key words: main strategies, USA, Administrations of B. Clinton, G. Bush Jr. and B. Obama, national security.

В оцінках головних стратегій США до приходу Дж. Буша в Білий дім досить часто можна помітити жорстку критику, що була узагальнена в монографії Е.Креймера «Великі дебати». Він робить це у таким спосіб: «Тепер вже стало трюїзмом, що у нас відсутній консенсус стосовно головної стратегії. Відбуваються жваві дебати, але відсутні видимі фаворити як серед зовнішньополітичних еліт, так і серед загальної публіки, хоча кожен, здається, міг би посприяти адміністрації Клінтона. Виходячи з тону дискусії, надто багато зосереджено на специфічних виборах, що мають швидко бути реалізовані. Існують нарікання на те, що Сполучені Штати плывуть за течією, не мають стратегії, розігруючи поведінку в кожній кризі, що відбувається. Дехто вважає, що США можуть впасти жертвою «владної самовпевненості». Для інших Сполучені Штати – винятково примирливі

* доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

стосовно інших держав. Деякі оглядачі прогнозують на основі прискорення американської винятковості й, згідно з незаперечними законами природи, появу антитези, або нової великої держави, або ворожого альянсу. Чимало таких, що попереджають про перенапругу, імперську чи іншу, наслідком якої стане вичерпаність, поетапна чи інша. Ці дебати відбувалися переважно у 1990-ті, показавши ознаки триваючого одужання, щонайменше, в новому десятилітті. Ще один аспект відсутності головної стратегії є особливо очевидним тим, хто працює в міністерстві оборони. Незважаючи на номінальну зв'язаність Національної військової стратегії і Національної стратегії безпеки адміністрації Клінтона, військовий істеблішмент та адміністрація, схоже, не дотримуються однакових поглядів. Пріоритетними показниками цього розколу є поточні загострення в питаннях, які становлять життєвий інтерес, а також стосовно того, що виправдовує застосування воєнної сили» [1, с.2].

Далі він подає найбільш суттєві елементи головної стратегії:

1. Визначення цілей для США.
2. План використання американської сили для просування цих цілей.
3. Справжній головної стратегії мають бути властиві глобальний погляд (включаючи концепцію функціонування міжнародної політики і сподівань на майбутнє) та образ того, якою є роль Америки у світі або має бути.
4. Головна стратегія має ґрунтуватися винятково на прагматичних засадах.
5. Головна стратегія має бути більш загальною – переважно стратегічною концепцією.

Відтак, напередодні приходу Дж.Буша до влади, в країні створилася ситуація, за якої переважна більшість аналітиків критично оцінювала міжнародно-політичну стратегію адміністрації Б.Клінтона як ситуативну, позбавлену фундаментальних ознак справді головних стратегій. Не зовсім погоджуючись з такою оцінкою, автор робить це з тієї причини, що Національна стратегія безпеки 1993 року, в основу якої було покладено мету розширення - за активного сприяння Сполучених Штатів - демократичної спільноти націй через включення до неї недавніх сателітів Радянського Союзу із Східної Європи, має достатні підстави називатися предтечею справді головної. Вона набула нових ознак внаслідок приходу до влади Дж.Буша та під впливом терористичних актів 11 вересня 2001 року, які сколихнули прихильників обмеженого ізоляціонізму, показавши неможливість такого підходу для єдиної глобальної держави світу.

Ми спеціально розглянемо Стратегію національної безпеки, прийняту адміністрацією Дж.Буша 2002 року, в тексті дисертації. На разі ж подамо базовий висновок про її повну відповідність критеріям, які запропонував Е.Креймер. Чітко визначені цілі: демократизація міжнародної системи через демократизаційний вплив на держави, чиї політичні системи викликають сумнів з цього погляду, а також подолання міжнародного тероризму як одного з базових чинників дестабілізації міжнародних відносин і завдання шкоди національним інтересам Сполучених Штатів. Передбачено масштабне використання всього комплексу американської могутності, включаючи військову сферу, для досягнення поставлених цілей. Окреслено прагматичний підхід, який полягає в тому, що застосовані механізми мають стабілізувати ситуацію у світі та забезпечити подальший розвиток американської політичної системи і економічний поступ. Врешті, Стратегія містить ознаки концепції, оскільки розробка конкретних механізмів реалізації є компетенцією відповідних інститутів влади, починаючи від Ради національної безпеки, Державного департаменту, міністерства оборони і завершуючи спеціальними службами держави. Повною мірою це стосується й відповідного документу РНБ, прийнятого навесні 2006 року.

У своєму вступному слові на презентації нової Стратегії національної безпеки США Дж.Буш-молодший 16 березня 2006 року зазначив: «Америка перебуває у стані війни. Ця стратегія національної безпеки воєнного часу спричинена серйозним викликом, перед яким ми опинилися – піднесенням тероризму, збудованого агресивною ідеологією ненависті і вбивства, що повною мірою проявилася для американського народу 11 вересня 2001 року. Ця стратегія відображає наш урочистий обов'язок: захистити безпеку американського народу».

Інші ключові елементи Стратегії – захист свободи, демократії і людської гідності у всьому світі; просування свободи як альтернативи тиранії і відчаю; недопущення розповсюдження небезпечних озброєнь; стабільні та кооперативні відносини з головними потугами світу; підтримка економічного розвитку з наголосом на відповідних зусиллях щодо сприяння реформам і результативності.

Основними засобами її реалізації названо відмову від ізоляціонізму і протекціонізму як таких, що ведуть тільки до наростання викликів і втрати можливостей; курс на лідерство як альтернативу ізоляціонізму; реалізація такої мети, як вільна і чесна торгівля та відкриті ринки на противагу протекціонізму; формування нового світу; вплив на події замість слідування за ними.

У контексті авторського дослідження суттєве значення відводимо словам 43-го президента США про те, що обрана нова Стратегія вписується у велику традицію американської зовнішньої політики, зокрема, тієї, яку здійснювали Гаррі Трумен і Рональд Рейган, – ідеалістичну стосовно національних цілей і реалістичну щодо засобів їхньої реалізації.

У повній відповідності з іншими інтервенціоністськими стратегіями США повоєнної епохи, стратегія передбачає підтримування і нарощування національної могутності, збереження і зміцнення збройної сили на основі економічного процвітання і демократії, міцних союзів, дружби, міжнародних інститутів, що допомагають розвивати демократію, процвітання і мир як спільну мету.

Відтак, наріжним каменем Стратегії окреслено: сприяння свободі, справедливості і людській гідності, до чого веде весь комплекс міжнародно-політичної діяльності, спрямованої на покінчення з тиранією, підтримування ефективних демократій, поширення процвітання шляхом вільної і чесною торгівлі та мудрої стратегії розвитку, становлення вільного врядування на засадах підзвітності народам, ефективного управління територіями та відповідності благополуччю громадян, забезпечення міжнародного миру і стабільності через верховенство свободи і глобальне лідерство Америки.

Такий фундаментальний підхід базується на концепції критичної геополітики, оскільки у першу чергу включає в себе використання всіх відомих форм американського впливу з метою зміни політичних та економічних систем у державах, на які він спрямовується. При цьому застосування воєнної сили також здійснюється не для територіальних завоювань, а з тією ж метою, що полягає у силовому примусі до демократизації. Тим самим такий концепт виразно відрізняється від позиції «батьків-засновників» Америки як цілями і способами їхнього досягнення, так і ставленням до ролі європейських союзників США. Так, у своєму популярному історичному прощальному зверненні перший президент США Джордж Вашингтон безумовно заперечував пов'язування миру та процвітання Сполучених Штатів з долею Європи. Дж.Буш, котрий став президентом майже через двісті років потому, щоправда, також стверджував, що вільна торгівля та комерція мають заохочуватися, але, на відміну від Дж.Вашингтона, політичні зв'язки називав небезпечними, закликаючи уникати постійних політичних союзів. Логічне обґрунтування настанов Дж. Вашингтона у цілісному вимірі виглядає повністю протилежним текстові згаданої на початку розділу Стратегії національної безпеки США від 16 березня 2006 року.

Адаптація існуючих і розробка нових головних стратегій зовнішньої політики з кожним днем, що віддаляє нас від розпаду Радянського Союзу, посідає дедалі вагомніше місце у діяльності політикуму і експертів Сполучених Штатів Америки. Завершення «холодної війни» ультимативно обумовило пошук нових фундаментальних підходів, які могли б бути покладені в основу міжнародно-політичного курсу єдиної глобальної держави сучасності. Новий виток пошуків у цьому напрямі розгорнувся після трагічних подій 11 вересня 2001 року. Якщо під час президентської кампанії 2000 року і одразу з приходом до влади (січень 2001 р.) Джорджа Буша-молодшого американська адміністрація перебувала у стані невизначеності в цьому питанні, то терористичні акти в Нью-Йорку і Вашингтоні спричинили реставрацію ідеї «нового світового порядку», що її спробував адаптувати до постбіполярного світу батько нинішнього президента США.

«Вояжем навколо батька» назвав таку ситуацію один із творців неоконсерватизму – Джон Подгорець у своїй монографії «Країна Буша» [2, с.27]. Нагадавши, що в Америці вже був один випадок президентств батька і сина (Харрісони, відповідно в 1841 і 1889-1893 рр.), він проводить умовну аналогію з сучасною ситуацією у тому сенсі, що «інший син», Бенджамін Харрісон, привів країну до глибокої економічної депресії наприкінці 19-го століття.

«Мозкові центри» неоконсервативного характеру запропонували оновлене бачення такого порядку, виходячи з того, що основою для нього могло б стати заснування міжнародної коаліції на чолі зі Сполученими Штатами для розв'язання проблем Перської затоки як «джерела міжнародного тероризму». Перебуваючи в «тіні» свого батька, Буш-молодший у своїй передвиборній книзі написав, що головною помилкою батька на президентських виборах 1992 року був «дозвіл» своїм суперникам «визначити» його президентство, водночас подавши свій власний підхід: «Під час кампанії 1988 року мій батько зміг самовизначитися. У 1992 році його визначили Білл Клінтон, Росс Перо і Пет Б'юкенен... Я переконаний у тому, що об'єктивна історія судитиме про його президентство значно м'якше, ніж це було зроблено під час передвиборної кампанії 1992 року» [2, с.184]. Разом з тим, команда Буша-молодшого не ризикнула розігрувати в президентській кампанії ідею повторення і/чи продовження курсу Буша-старшого. Взірцем для наслідування було названо Рональда Рейгана. І саме цьому була по суті присвячена цитована вище передвиборна книга.

Ідея «нового світового порядку» ніби «зависає» ще й тому, що американська неоконсервативна школа політології міжнародних відносин так і не зуміла дати чітке, зрозуміле і адаптивне тлумачення «нового світового порядку» в розумінні Буша-старшого, щораз збиваючись в русло неоімперіалізму. Висунута паралельно концепція американського лідерства в багатосторонній коаліції також зазнала гострої критики всередині країни, у тому числі з боку республіканців, стурбованих тим, що нова адміністрація США надто тісно прив'язує національні інтереси і безпеку до багатосторонності, зокрема, в рамках ООН. Зі свого боку, ліберали і прогресисти стверджували, що сам концепт нового світового порядку неминуче стимулює воєнні акції як основний принцип захисту національної безпеки, що, однак, зовсім не вписується у постбіполярну систему міжнародних відносин [3, с.1].

Таким чином, Буш-молодший прийшов до влади без чіткого бачення власної великої стратегії як всередині країни, так і на міжнародній арені. Натомість була обрана досить розмита теза «продовжити курс» Рейгана в економіці (обіцянка Буша не підвищувати податки) [4, с.185] і актуалізувати ідею багатосторонньої коаліції на чолі з Америкою, що нагадувало експертам велику стратегію, яку запропонувала Клінтонові державний секретар

в його адміністрації М. Олбрайт під назвою «догматична багатосторонність». Її суть, як відомо фахівцям, полягала в «конструктивній задіяності», котра передбачала посилення спільних дипломатичних акцій і, особливо, економічних зв'язків, полегшених глобалізацією [5, с.1]. Відтак, малося на увазі робити ставку на дипломатію і економіку як ключові механізми досягнення стабільності, миру і безпеки. Паралельно 1990-ті роки визначали в рамках великої стратегії «гуманітарних інтервенцій», що практично проявила себе в акціях у Сомалі (Буш-старший) і в Боснії, Косово та Гаїті (Клінтон).

Аби виглядати іншим, Буш-молодший ще під час президентської кампанії обіцяє гнучку і зрозумілу зовнішню політику, котра більшою мірою відобразить ідею захисту національних інтересів США як основи зовнішньої політики і дипломатії, зовнішньоекономічної діяльності і міжнародної торгівлі. Але вже перші дії нового президента на чолі адміністрації США показали, що вона, де-факто, вирішила стати на шлях «антибагатосторонності», оскільки передбачалося безумовне американське лідерство у розробці, прийнятті та реалізації міжнародно-політичних рішень.

Події 11 вересня 2001 року «допомогли» Білому домові чіткіше визначити свою велику стратегію через покладення в її основу боротьби з міжнародним тероризмом, превентивних воєн, агресивної односторонності за такої обов'язкової умови, як незаперечна перевага Америки у воєнній сфері. Відтак, насправді була здійснена спроба «реставрації» рейганівської великої стратегії знищення комунізму та його втілення в особі Радянського Союзу як «імперії зла». Звичайно, формальні об'єкти знищення та відповідні пріоритети були адаптовані до посткомуністичної епохи, але суті це серйозно не змінювало. Приміром, місце СРСР було віддано так званим «державам-паріям» як розсадникам тероризму, джерелам наркотиків та інших загроз людській цивілізації, від яких врятувати її може тільки могутня Америка.

Пріоритети міжнародно-політичної діяльності, традиційно визначені в рамках всіх великих стратегій США у парадигмі забезпечення національних інтересів США, ґрунтувалися на працях неоконсервативних ідеологів і політологів. Беручи витoki в давніх працях В.Ліппмана про союзи і альянси у зовнішній політиці [6], вони актуалізуються і адаптуються до позицій сучасності авторами монографій «До однополюсного світу» Ч.Краутхеммером [7] і «Свобода від страху» Д.Кеннеді [8], відомим політиком і дослідником Р.Золіком [9], на той час доктором політичних наук та майбутнім помічником президента з питань національної безпеки і державним секретарем К.Райс [10] тощо.

Інтервенціоністська, наступальна і амбітна велика стратегія першого терміну президентства Буша-молодшого більше відома під назвою «Доктрини Буша». Війна в Іраку розширила коло її критиків. На правому крилі розмістилися ізоляціоністи, а на лівому – прогресисти, але вони єдині у загальному підході, оскільки визначають міжнародно-політичний курс нинішнього президента США як імперіалістичний. Повну підтримку і схвалення, якщо не брати до уваги адміністрацію, він мав в таборі неоконсерваторів. Але й вони виглядають критичними, бо вважають практичні дії президента своєї країни у справі реалізації великої стратегії недостатньо агресивними з погляду впровадження американської гегемонії.

І все ж центральною ідеєю критики з початком і стагнацією війни проти режиму Хусейна залишається односторонність у розробці й прийнятті рішень за подальших спроб знаходити і всіляко залучати до союзників. Тут лідирують демократична партія і ліберали.

Отже, можемо говорити, що по суті велика стратегія Буша-молодшого викристалізувалася незадовго до початку президентських виборів 2004 року. Так, зокрема, вважає президент неоконсервативного Центру безпекової політики Ф.Гаффні, котрий відверто називає дії адміністрації США такими, що «визначають незаперечний триумф американ-

ських цінностей» [11, с.2]. Він підтверджує «спадкоємність» великої стратегії Буша-молодшого у сенсі походження від стратегічних позицій Рейгана за його першого президентства, наголошуючи, що у такий спосіб 43-му президентові США вдалося «втїлити моральні цінності американської безпекової політики на засадах і в обсягах, незнаних від часу першого терміна Рейгана». Ключовими виконавцями великої стратегії Буша-молодшого Гаффіні визначив Д.Рамсфілда, Д.Чейні, Е.Абрамса, П.Волфовітца і Полу Добрянську. Зазначимо, що йдеться про творців і засновників «Проекту за новий американський вік» (ПНАВ).

Впадає в око, що від самого початку неоконсервативного руху, що припадає на другу половину 1970-х років, він пропонував базувати зовнішню політику на міцній оборонній і наступальній здатності Збройних сил, а також певних моральних цілях. «Заява про принципи», прийнята ПНАВ у 1997 році, стала своєрідною предтечею великої стратегії Буша. Вона, зокрема, закликала до «рейганістської політики, основаної на силі і моральній чистоті». За твердженням Гаффіні, президент чітко визначив «остаточну (верховну) моральну цінність – свободу, вважаючи її наріжним каменем своєї стратегії, метою якої є завдання поразки ісламо-фашистським ворогам».

Маємо підстави стверджувати, що підготовка такої стратегії велася неоконсерваторами від 1970-х років, коли було створено широку мережу спеціальних «мозкових центрів» та інститутів політології, що «асоціюються з радикальною зовнішньою і військовою політикою, яка стоїть на порядку денному традиційних юдо-християнських цінностей» [12, с.2-3]. Серед них особливо значущою є активність і рольова функція Інституту релігії і демократії, Американського підприємницького інституту, Центру державної політики й етики, організації «Велич Америки» (Empower America), а також згаданого вище Центру безпекової політики. Принагідно зазначимо, що у вітчизняній політології міжнародних відносин вони мало відомі й, як наслідок, розробка великої стратегії Буша помилково приписується популярнішим «мозковим центрам», скажімо, Раді зовнішньої політики США, Фондові «Спадщина» чи Міжнародному республіканському і Національному демократичному інститутам.

Це закономірно, оскільки, як свідчить наш аналіз, ці солідні установи з «дипломатичних» причин не можуть собі дозволити твердження, притаманні означеним мало відомим не тільки в Україні неоконсервативним центрам. Приміром, закликів змінити політичні режими у Північній Кореї й Ірані, здійснити нову реформу Збройних сил і навіть «відбудувати людську здатність мислити у процесі бойових дій, які веде Америка у Четвертій світовій війні», розмістити додаткові оборонні ракетні комплекси у морі та космосі, не допускаючи, щоб була реалізована програма Франції і Німеччини створити єдину Європу як потенційну протизагрозу американській могутності [13, с.2]. Окреслені центри та організації відверті також у своїх планах покінчити з «наростаючими» «фашистською торгівлею Китаю і його воєнною політикою», а також «внутрішнім тоталітаризмом Путіна і його агресивністю стосовно колишніх радянських республік». Кожного разу в таких судженнях і рекомендаціях присутня фундаментальна ідея – зупинити «світове поширення ісламо-фашизму» та «появу агресивно антиамериканських режимів у Латинській Америці». Наголошується з помітним задоволенням, що президент Буш частину з таких ідей включив до своєї великої стратегії, спрямованої на запобігання війні, культурному (цивілізаційному) конфлікту та недопущення зміни міжнародного режиму.

Загалом же велика стратегія Буша, за спільним визнанням американської політичної думки, спрямована на перетворення 21-го століття у ще один «американський вік». Зробити це, на думку Гаффіні, можна тільки через конфронтацію з Росією і Китаєм, меншими

державами Латинської Америки, націленими на вихід з-під американської демократичної гегемонії.

Відповідне наповнення характерне для згаданої вище праці Ч.Краутхеммера [14], який трохи пізніше, тобто упродовж другої половини 1980-х – усіх 1990-х років, докладав зусиль щодо консолідації неоконсерваторів навколо ідеї нової зовнішньої політики для посткомуністичної доби. Тут слід врахувати, що розпад комуністичної системи та її ключового представника, яким був Радянський Союз, на перших порах став шоком для стратегічних планів неоконсерваторів, оскільки всі їхні заклики до агресивності мали на меті знищення «комуністичної імперії зла». З її зникненням з політичної карти світу їм довелося шукати нового ворога.

Слід брати до уваги, що у цей час рішуче активізуються неореалісти від неоконсерватизму, скажімо, Джін Кіркпатрік, яка закликала обмежити прив'язування зовнішньої політики США до національних інтересів. Зі свого боку, відомий політичний експерт Дж.Муравчик, який обстоює позицію «глобалістського» крила демократичної партії з ідеалістських засад, пропонував стати на шлях реалізації зовнішньої політики, яка б скористалася неперевершеною могутністю США для поширення демократії, вільної торгівлі і американських цінностей у світових масштабах.

Втім, для Буша і його команди таке переважно методологічне та частково ідейне протистояння з практичного погляду було другорядним, оскільки не виходило за рамки наукової дискусії. Звертати увагу доводилося переважно на вихідців з Американського підприємницького Інституту, до якого причетна родина віце-президента США Діка Чейні. Поки неоконсервативний політологічний дискурс здійснювався у контексті суперечок між ідеалістами і неореалістами, експерти, а також позбавлене методологічних обмежень прагматичне відгалуження неоконсерваторів, зайнялися виробленням форми, методів і механізмів реалізації великої стратегії нового президента. На чолі цієї групи опинилися П. Волфовітц, І.Льюїс Ліббі та З.Халілзад. На рівні політичного інстинкту вони, де-факто, протиставили свої розробки неореалістському баченню, ґрунтованому на принципах міждержавного протистояння як головного чинника захисту і реалізації національних інтересів. З їх погляду, такий підхід був абсурдним в ситуації тотальної переваги США над всіма іншими акторами міжнародної системи. Прагматикам прийшов на допомогу теоретик Краутхеммер. Як прихильник демократизаційної парадигми односторонньої глобальної політики Сполучених Штатів він, по суті, стимулював ідеї згаданої вище прагматичної трійки науковою аргументацією постулату про те, що головне для великої стратегії глобальної держави полягає в якості і темпах здійснюваних за кордоном операцій. Для нього безперечна військова перевага США була основою не стільки для традиційного попередження і стримування зовнішніх загроз, скільки для сприяння прискореному переходові нових незалежних держав до статусу ринкових демократій. Де-факто, саме Краутхеммер запропонував цілковито нову велику стратегію США, яка, з одного боку, увібрала в себе елементи ізоляціонізму та ліберального інтервенціонізму (інтернаціоналізму) як найбільш сталих основ зовнішньополітичного курсу США, а, з іншого боку, – запропонував дивовижну для багатьох дослідників суміш теорії і методології неореалізму з так званім «демократизаційним глобалізмом», який у вітчизняній політології визначено як вершину односторонньої політики адміністрації Буша.

Не відкидаючи ізоляціонізму по суті (в рамках особливостей географічного розташування США), тобто формально залишаючись в межах «Доктрини Монро», він доводить його обмеженість в умовах технологічних складових глобалізації та поширення міжнародного тероризму, який наводить на життя громадян окремих держав і світове суспільство тотальний страх.

Стосовно ліберального інтервенціонізму, тут для Краутхеммера все значно простіше. Він просто називає його політичною ідеологією демократичної партії, яка обстоює традиційну багатосторонність, незважаючи на домінуючу роль Сполучених Штатів у світовому співтоваристві націй. Відомий творець неоконсервативної ідеології переконаний, що у такий спосіб (багатосторонність) Америка обмежує можливості поширювати свободу і демократію вже самим фактом врахування інтересів, ідей і пропозицій інших учасників міжнародної системи. Такий ідеалізм, за його визначенням, вже самим прагненням запровадити верховенство права у міжнародні відносини ігнорує можливий наслідок у формі хаосу світ-системи.

Врешті, неореалізм у Краутхеммера також набуває своєрідних особливостей. За його тлумаченням, сучасний неореалізм починається тоді, коли його адепти розглядають світ таким, яким він є насправді. Замість поняття «хаос», яке є постійним у традиційному реалізмі та неореалізмі, він запроваджує своє визначення міжнародної системи як «какофонії обмежених амбіцій і розділених цінностей». Головний же його «неореалістський» постулат зводиться до повного заперечення балансу сил як форми підтримки міжнародної стабільності з огляду на відсутність відповідних претендентів на участь у ньому за умов безумовної переваги США у світ-системі. Односторонність для Краутхеммера, а відтак – і для Буша, належить до політологічних категорій, які в сучасних умовах заперечувати неможливо. Не баланс сил, а незаперечне домінування Америки, стверджує він, здатне не допустити подальшого падіння міжнародних відносин у прірву хаосу і глобальної анархії. Врешті (тут він зовсім відвертий), стверджуючи, що в сучасному світі остаточно визначилися два ключові елементи міжнародних відносин, якими є сила та інтерес.

Та було б одностороннім вже з нашого боку подавати «неореалістську» парадигму Краутхеммера винятково в рамках односторонності. Він кожного разу додає до своїх міркувань тезу про неможливість для Америки в умовах глобалізації здійснювати неореалістську політику наодинці. Адже існує інша складова американської позиції в рамках великої стратегії епохи глобалізації і глобалізму: відстоювання спільних цінностей євро-американської цивілізації. Тобто «воля і сила» та можливості США тут потрібні для реалізації ідеї «європеїзації» та «американізації» політичних систем всіх національних акторів системи міжнародних відносин як єдиного реалістичного чинника збереження стабільності і миру у світі. Як узагальнення такого «неореалізму» звучать дотичні заперечення Краутхеммером верховної ролі норм, договорів і багатосторонності як їхнього наслідку.

Переходячи до великої стратегії Буша-молодшого, зазначимо, що в її основу покладено одну з ключових ідей Краутхеммера: демократизаційний глобалізм. Тобто, для 43-го президента США головними у всьому наборі постулатів цього дослідника міжнародних систем виступають не сила і влада, а вищі людські цінності, зокрема, свобода як вирішальна спонука цивілізаційного поступу. В цьому сенсі Буш мав би виглядати продовжувачем і практичним виконавцем філософських ідей великих європейських і американських мислителів різних історичних епох. Своєрідне розуміння сили (могутності) полягає у цьому випадку в постулаті про те, що вона потрібна не для завоювань і територіальних розширень в рамках класичної геополітики, а для поширення демократичних свобод у світовому вимірі. Демократизаційний глобалізм у такому сенсі покликаний розглядати неореалістський принцип верховенства сили як політично привабливий для всіх народів і суспільств. Поширення демократії для Буша в рамках політологічної парадигми Краутхеммера є водночас метою і засобом, що нерідко призводить до плутанини в оцінках великої стратегії першої американської адміністрації 21-го століття.

Безсумнівним пріоритетом великої стратегії Буша-молодшого виступає повсюдна підтримка демократичних змін і перетворень, яка має свої обмеження в рамках винятково стратегічних потреб американської держави. Готовність адміністрації проливати кров американських солдатів, за Бушем, виправдана тільки тоді, коли без цього неможливо стримати ворога від завдання такого удару по Америці і світовому демократичному поступові, який може бути непоправним.

Для України як держави, яка перебуває на етапі становлення і розвитку власної зовнішньополітичної стратегії, дуже важливо враховувати окреслені нами постулати Краутхеммера, високою мірою запроваджені у велику стратегію Буша. Найважливішим поміж них бачиться заперечення тоталітаризму та попередження можливості його розростання у загрозу світовій стабільності та поступові демократії. Саме в цьому сенсі сьгоднішні американські неоконсерватори в рамках зазначеного вище оновленого неореалізму досить часто подають перспективу розвитку політичної системи і міжнародних амбіцій Російської Федерації.

Але кожного разу на перше місце виноситься загроза арабо-ісламського тоталітаризму, а звідси – й ідея визволення арабських народів з-під політико-ідеологічного «гніту» місцевих режимів. При цьому потенційні наслідки такої боротьби американців часто-густо прирівнюються до тих, що сталися внаслідок завдання поразки німецькому нацизмові і японському мілітаризмові під час Другої світової війни. Американців переконують у тому, що «анти американізм» ісламських фундаменталістів близький до «анти американізму» нацистів і японських агресорів. За словами Краутхеммера, як і у випадку з «Німеччиною і Японією те, що ми робимо, є гігантською справою... Це війна, а у війні арешти вбивць – це прекрасно. Але ви виграєте не просто захопленням території, а залишенням чогось після себе» [15]. Ніби продовження Джордж Буш-молодший, презентуючи нову Стратегію національної безпеки США навесні 2006 року, розпочав словами про те, що «Америка перебуває у стані війни».

11 вересня 2001 року для таких неореалістів не є ні кінцем старої, ні початком нової історії. Це всього лише історичний поворот, що знаменується запереченням основної парадигми міжнародних відносин 20-го століття, базованої на радикальних політичних ідеологіях і наявності непримиренних ворогів суспільної демократії і відкритим ринковим відносинам. За великим рахунком, «неореалістська» велика стратегія адміністрації США, яка перебуває при владі у перші вісім років 21-го століття, фокусується на протидії арабо-ісламському тоталітаризмові. Але стратегічно значущими розглядаються також перспективи надмірного піднесення Китаю, демографічного колапсу Європи і (меншою мірою) становлення та зміцнення авторитарного режиму в Росії зі спробою відтворення єдиного імперського простору на пострадянських теренах. Немає достатніх підстав і аргументів для того, щоб стверджувати, що можлива перемога демократичної партії на президентських виборах 2008 року спричиниться до рішучих змін у великій стратегії США. Адже близьким за своєю суттю до неореалістського (за Краутхеммером) бачення великої стратегії є так званий «прогресивний інтернаціоналізм», розробником якого став також мало відомий і практично не представлений в українській міжнародно-політичній думці Інститут прогресивної політики, що діє в рамках опіки з боку Національної демократичної фундації. Будучи «мозковим центром» Ради демократичного лідерства, він пропонує так званий «третій шлях» реалізації великої стратегії США, що мав би враховувати позиції лівого, центристського і правого спектру американського політикуму. За очевидної схожості з неоконсерватизмом та високим рівнем використання адміністрацією США, він має і свої особливості. Перша серед них полягає в тому, що, як і «холодна війна», нинішнє протис-

тояння сил демократії і тоталітаризму триватиме десятиліттями [16]. На цьому аналогії з епохою системного протистояння соціалізму і капіталізму не вичерпуються. Приміром, війна з режимом Хусейна, яку Інститут обґрунтував і, відповідно, підтримував, тлумачиться як вимушена внаслідок невдачі політики стримування. Оскільки іракський режим підривав колективну безпеку і спричиняв деградацію міжнародних відносин аналогічно до того, як це свого часу робили держави радянського блоку, він мав бути ліквідований.

Радикалізм розробок Інституту не викликає сумнівів хоча б з огляду на різкі закиди на адресу адміністрації Буша, яка, на погляд «прогресистів», не надто амбітна і позбавлена потрібної уяви про реальну ситуацію і загрози світовій стабільності. З іншого боку, повертає до себе увагу така особливість позиції представників Інституту, що працюють на демократичну партію, як заперечення доцільності ракетної оборонної системи США як базового інструменту забезпечення національних інтересів.

Чи не вирішальною відмінністю «прогресивного» демократичного глобалізму слід вважати певну орієнтацію на багатосторонність як ключовий інструмент. Тільки у такий спосіб, вважають експерти Інституту, можна використати американську могутність для реформування ООН, міжнародних валютно-фінансових інституцій та СОТ. Лише в разі невдачі дипломатичних зусиль, доцільним, на їхню думку, є використання потенціалу Збройних сил США. Згідно з доповідями цього дослідницького центру, тільки «прогресивний інтернаціоналізм» спроможний узгодити позиції правих прихильників неоімперіалізму та лівих прибічників повного невтручання у світові справи. Так, зокрема, вважає президент Інституту прогресивної політики В.Маршалл.

Але це має бути не так званий «беззубий» (пасивний) інтервенціонізм, що ставить під питання консенсус між американськими союзниками і веде до хаосу у відносинах між ними. Такий інтервенціонізм «прогресивного» гатунку мусить орієнтуватися на виявлення реальних ворогів і конфліктів та їх рішуче подолання.

Вочевидь сутнісною ознакою такої версії великої стратегії США виступають заперечення антиглобалістської парадигми і неприйняття антиглобалістів. Цікавим нам видається пояснення, до якого вони вдаються при цьому: мовляв, антиглобалізм прирікає країни, які розвиваються, на міжнародну ізоляцію, а їхні народи – на довічну бідність. За такого підходу напрошується логічне продовження у формі цілковитого заперечення західного протекціонізму стосовно держав «третього світу».

Прогнозуючи поки що гіпотетичний міжнародно-політичний курс демократичної адміністрації у разі перемоги на виборах 2008 року, слід брати до уваги наявність у лавах партії демократів «ліберальних яструбів», на думку яких слід відмовитися від курсу на обмеження бюджету Пентагону та стати на шлях воєнних втручань у різних регіонах планети.

Особливий підхід до формулювання головної стратегії США належить прибічникам так званого «ліберального реалізму», серед яких вирізняються Г.Ікенберрі та Ч.Купчан. У статті на цю тему [17] вони наголошують, що Сполучені Штати фактично втрачають статус світового гегемона внаслідок односторонності, яку сповідує адміністрація Буша. Його головна стратегія, з їхнього погляду, помилкова, оскільки в її основі неоконсервативна ідея, взята на «озброєння» від 1979 року, про міжнародну систему як побічний продукт американського верховенства. Виходячи з того, що американська військова перевага та безсумнівне лідерство в технологічній сфері є гарантією збереження домінуючої ролі в умовах однополярності, адміністрація США бачить нинішню міжнародну систему в рамках винятково свого верховенства, не помічаючи таких її вад, як розмежування і безладдя, виклики американській однополярності, руйнівні економічні протистояння, міжнародний тероризм і порушення принципів нерозповсюдження зброї масового ураження.

На противагу такому підходові влади дослідники й пропонують головну стратегію на засадах ліберального реалізму, яка б базувалася на таких концептуальних складових:

Реставрація багатосторонності, дотримання норм міжнародного права, реальна відданість вільній торгівлі, сприяння інтегруванню новостворюваних центрів сили на правових принципах.

Комплексний підхід як форма одержання вигод від американського гегемонізму.

Не заглиблюючись у саме поняття «реалізму», Ікенберрі та Купчан різко критикують зовнішню політику Буша за одновимірне світосприйняття в чорно-білих тонах, що спричиняється до розбалансування міжнародної системи. Пропонуючи натомість застосування «м'якої сили» і дипломатичних механізмів як засобів легітимації ефективного американського лідерства, вони вже з суто неоконсервативних позицій аргументують свої висновки та пропозиції тим, що інакше Сполучені Штати втратять здатність впливати на плани і дії міжнародного співтовариства націй та визначати форми й механізми майбутнього керованого світового порядку. Орієнтація винятково на воєнне домінування, врешті-решт, на їхню думку, може стати самоціллю без видимих здобутків для американської нації і суспільства.

Автори парадигми ліберального реалізму виходять у своїх оцінках з того, що за нинішнього підходу до розробки й реалізації головної стратегії вже в ближчі десятиліття американське верховенство відійде в минуле під тиском нових центрів сили. До них вони відносять Євросоюз, Китай, Бразилію, Індію та, можливо, Японію. При цьому Росія вноситься за ці рамки без особливих пояснень. З метою забезпечення американських національних інтересів від згубних впливів односторонності Ікенберрі і Купчан пропонують налагоджувати кооперативне партнерство з цими державами та інтеграційним формуванням. Метою оновленої зовнішньої політики США вони бачать становлення міжнародної системи, в якій союзники діятимуть так, як це прийнято серед акціонерів великих корпорацій.

Стосовно міжнародного тероризму їхня позиція також особлива у сенсі «надмірностей», які йдуть від нинішньої головної стратегії США. Чорно-біла картина світу, взята на озброєння офіційним Вашингтоном після трагедії 11 вересня 2001 року, не поділяється більшістю світового співтовариства націй, що означає перспективу самотності Америки у майбутній міжнародній системі. Зосередившись на подоланні арабо-ісламського тоталітаризму і екстремізму, адміністрація Буша не помічає інших стратегічно важливих аспектів світової політики, що базуються на міжнародному праві, відповідних нормах, затверджених у міждержавних договорах і багатосторонніх домовленостях.

Тим часом, ліберальні реалісти, пропонуючи повернутися до ліберального інтернаціоналізму епохи антигітлерівської коаліції, додають до списку пріоритетів проблему захисту навколишнього середовища. Екологічна проблематика для них не просто значуща, а першочергова у загальній системі ціннісних координат. У цьому сенсі зовнішня політика адміністрації Буша видається їм такою, що веде країну до маргінального курсу і відповідного місця у майбутній світ-системі. Уникнути такої ситуації, на їхню думку, неможливо поза рамками діяльності, базованої на правилах та інститутах міжнародної системи як цілісної інфраструктури. Врешті, навіть вільна торгівля як складова головної стратегії оцінюється ними негативно у поданні Буша та його команди, оскільки практично нічого не робиться для захисту інтересів американських трудящих, які зазнають втрат від глобалізації.

Кліффорд Купчан подає специфічне визначення демократизаційної складової у великій стратегії США як віце-президент помірковано консервативного дослідницького

Центру імені Ніксона [18]. Він презентує своє бачення нової головної стратегії демократичної партії, що, на його погляд, може повернути її і власне Америку в сприятливе русло співробітництва з міжнародною спільнотою. Це, за його словами, може реанімувати активність демократів, які дещо розгубилися внаслідок гуманітарних акцій в Сомалі, де вони вдалися до віджилих підходів минулого, не зумівши належним чином скористатися велетенською могутністю Америки.

Як і Ч.Купчан та Г.Ікенберрі, він обстоює власний варіант реалістської парадигми. Його суть у тому, що саме реалізм диктує врахування у головній стратегії США того факту, що сучасний міжнародний порядок останніх кількох десятиліть позначений безпрецедентною однополярністю Америки. Такий підхід, за його висновком, «нормативно сприятливий і емпірично неминучий». Дискусія навколо війни в Іраку не може, як він вважає, реально змінити цю оцінку. Демократам же пропонується скористатися однополярним світом, аби продовжити і навіть вдосконалити такий стан речей у міжнародній системі, водночас підтримуючи і забезпечуючи «ключові інтереси США».

Головну стратегію Буша він, як і його колеги з табору ліберальних інтернаціоналістів, критикує не за невдале верховенство у світових справах, а радше за надмірну односторонність і брак легітимності. Адже така позиція, по суті, провокує інші держави докладати максимум зусиль для прискорення процесу ліквідації однополярної епохи, утруднюючи захист життєвих інтересів Сполучених Штатів.

К.Купчан не надто стурбований тим, що інші великі держави чи міждержавні союзи могли б всерйоз розбалансувати американський варіант однополярного світу, вважаючи, що створена при домінантній ролі США безпрецедентна стабільність і система міжнародної торгівлі забезпечує дивіденди якщо не всім, то більшості учасників міжнародного співтовариства націй. Стосовно відновлення балансу сил, ідея К.Купчана базується на впевненості в тому, що ближчим часом Америка не матиме гідних конкурентів у світовій політиці. Водночас, на його думку, американський глобалізм сам по собі не стимулює однополярності міжнародної системи. Не будучи надмірним прихильником багатополосності, К.Купчан просто переконаний у тому, що головна стратегія має надати широкий простір для багатосторонніх рішень: «Граючи за спільними правилами міжнародних інститутів, на зразок ООН і СОТ, гегемон знаходить ще одну лазівку для прив'язування інших держав і запевнення їх у тому, що його повноваження будуть поміркованими і навіть до якоїсь міри відносними». Що ж стосується гіпотетичної перспективи відновлення багатополосного світу, то для Г.Купчана вона є такою, що не відповідає життєвим інтересам США.

Такий варіант реалізму уможливив відповідне узагальнення: «Як і у випадку з альянсами, інститути за умов однополярності зазвичай будуть відображати політичні преференції Америки». Метою ж головної стратегії США дослідник називає якомога довше пролонгування однополярності та переваг у питаннях жорстких політичних рішень. Бушівський варіант однополярності він окреслює як обмежений і такий, що веде до безпрецедентного хаосу замість формального балансу. Внаслідок цього прогнозується заперечення американського лідерства багатьма учасниками світової політики. На противагу ізоляціоністам і багатьом реалістам традиційного гатунку, Г.Купчан обстоює тезу про те, що «Real Democratik» не може бути стримана економічними і безпековими інтересами в їх вузькому розумінні. Тим самим підводиться висновок про те, що головна стратегія США має залишатися вірною моральним принципам американської зовнішньої політики.

З цих причин і міркувань пропонується приділяти більше уваги слабким державам, сприяти розвиткові країн Африки та інших країн, які розвиваються на засадах добре про-

думаного сприяння демократії і правам людини, допомоги у подоланні хвороб, організованої злочинності, протидії кліматичним змінам, торгівлі наркотиками і людьми.

Докладніше еволюція суперечливих головних стратегій США після Другої світової війни може бути зрозуміла тільки в рамках так званого «наступального» чи «оборонного реалізму». Тут ми згодні з американськими дослідниками, які подають саме таку картину становлення і прийняття таких стратегій [19, с.5-9].

Але найбільш загальну і, безперечно, фундаментальну ідею щодо наповнення всіх без винятку головних стратегій зовнішньої політики США дав керівник глобальних програм Центру міжнародних відносин Дж.Гершман як один з ключових учасників доповіді, що була ним підготовлена спільно з експертами з Інституту політичних досліджень під промовистою назвою «Безпечна Америка у безпечному світі» [20].

Вона присвячена ключовій проблемі бушівської головної стратегії – боротьбі з міжнародним тероризмом і в сутнісному сенсі серйозно відрізняється від ідентичних розробок представників інших шкіл. Сам же Гершман, будучи близьким до ліберально-інтернаціоналістської традиції, пропонує справді радикально нову парадигму боротьби з окресленим злом в рамках прийнятих у світі політико-правових норм. Більше того, автор пропонує і надалі зайнятися зміцненням і розширенням міжнародних домовленостей з питань подолання тероризму. Заперечуючи ідею тотального домінування як вирішальну в головній стратегії США, він натомість висуває ідею формування за участю Америки гнучкої мережі глобальних, регіональних і двосторонніх альянсів як основи для гарантування такої безпеки всього світу, яка забезпечить безпеку США.

Втім, доповідь дещо відходить від ліберально-інтернаціоналістської традиції в сенсі критики зусиль уряду США розширити свої торговельні відносини і максимально лібералізувати світову торгівлю. Автори вирізняються низкою інших особливостей у своїх концептуальних підходах. Для них значно важливіше, ніж для адміністрації Буша, виявити спонуки, причини і джерела міжнародного тероризму в соціальній та інших сферах життєдіяльності людей, суспільств і держав. Виходячи з того, що тероризм не відповідає інтересам пересічних громадян, незалежно від того, де вони мешкають, вноситься ідея створення несприятливого економічного, соціального і політичного клімату для терористів, маючи на увазі позбавлення їх будь-якої підтримки з боку населення країн, де розташовані терористичні центри.

Фактично погоджуючись з відомою ідеєю неоконсерваторів про те, що головним джерелом тероризму є арабо-ісламський тоталітаризм і екстремізм, колектив авторів доповіді на чолі з Гершманом виступає за різке зниження залежності Америки від поставок близькосхідної нафти за рахунок реалізації спеціальної програми енергозбереження і відновлення енергоресурсів.

Конкретно до методів боротьби з тероризмом віднесено такі два ключові моменти, як постійна готовність і попередження через посилення міжнародного співробітництва в рамках багатосторонньої акції та захисту громадянських прав.

Оригінальна версія головної стратегії міститься у доповіді військового аналітика з консервативної Фундації за вільний конгрес В.Лінда. Погоджуючись з традиційною для консерваторів США ідеєю про те, що «головний симптом» міжнародного тероризму криється у сфері його походження від ісламського екстремізму, що вносить хаос у міжнародні відносини, він у журналі згаданого вище П.Б'юкенена «Американський консерватор» пропонує повернутися до стримування в рамках однієї з двох базових головних стратегій США – ізоляціонізму як найбільш ефективного способу подолання і попередження хаосу, що входить у міжнародну систему від держав, які перестають виконувати свої місії, або від недержавних озброєних акторів.

Кращим і найбільш ефективним засобом боротьби з тероризмом він визначає відмову від нападів на інші держави та перехід до оборонної стратегії. При цьому вона має бути, за словами аналітика, такою, що «знищує» ворога. Робити це, на його погляд, можна справді ефективно у випадку розвитку зв'язків з партнерами та ізолювання від ворожого оточення.

Відтак, новий ізоляціонізм для 21-го століття відрізняється від «Доктрини Монро», в першу чергу, підтримкою і розвитком трансатлантичного альянсу, що має постійно розширюватися. Важливими учасниками антитерористичної кампанії він називає також Китай, християнство і бізнес. Стосовно ж територій, які мають бути ізолювані, то на першому місці стоять: «значна частина Африки, Месопотамія, Афганістан, частина колишнього Радянського Союзу і Західний Берег Йордану».

За висновком і аргументацією Лінда, головна стратегія Буша в її нинішній формі і з застосуванням механізмів воєнного наступу стимулює хаос у міжнародній системі. Більше того, він вважає, що такі напади і вимоги демократичного реформування тільки розширюють коло зовнішніх загроз і підштовхують прихильників тероризму до об'єднання. Замість цього експерт вважає доцільним посилити ефективність роботи спецслужб і блокувати центри поширення хаосу.

Інший аспект безладдя і хаосу для Америки вбачається у цьому випадку в неконтрольованій імміграції, яку слід зупинити з огляду на те, що вона вже стала причиною конфліктів у сфері культури.

В теоретико-методологічному вимірі найбільш чітко сформулював головні ідеї для американської головної стратегії на 21-ше століття відомий політолог з Йельського університету Джон Льюїс Геддіс. На його думку, доволі успішна головна стратегія Буша періоду першого президентства тепер має зазнати змін. Аби не допустити реалізації існуючих загроз, він пропонує вдаватися не просто до попереджувальних акцій, а й відповідних воєн. Такий підхід, на його переконання, не має залежати від того, яка партія домінує в Конгресі і від якої політичної сили обраний президент. Що стосується «поправки» на другий термін президента Буша, то Геддіс вважає доцільним частіше вдаватися до переконання і активнішого роз'яснення суті головної стратегії на міжнародній арені.

Для професора Геддіса така головна стратегія включає в себе ліберально-демократичні ідеали як базовий засіб формування загальної безпеки. Першим об'єктом демократизації має стати, знову-таки, Близький Схід.

Ще одна «поправка» Геддіса зводиться до необхідності «збирати до купи частини нового порядку», для чого «шокової терапії» недостатньо.

Загалом же, здійснений аналіз дає підстави дисертантові стверджувати, що від січня 1993 року до весни 2006 року в Сполучених Штатах відбувався процес формування головної стратегії, яка має всі підстави так називатися. При оцінюванні цієї стратегії слід виходити з того, що США є державою, котра упродовж своєї історії фактично реалізувала всі фундаментальні цілі, які ставилися владою у формі доктрин і стратегій національної безпеки, що є вираженням більш загального бачення. Повною мірою можемо говорити про те, що стратегія Дж.Буша-молодшого концептуально є продовженням наступальної стратегії демократизації світу, презентованої переважно на регіональному рівні президентом від демократичної партії Біллом Клінтоном. Його наступник у Білому домі вніс суттєві уточнення, головні з яких полягають у наданні цій стратегії глобальних вимірів та застосуванні всього потенціалу американської держави для завдання поразки учасникам «вісі зла», від яких йде нині найбільша загроза національним інтересам США, стабільності і мирові у формі міжнародного тероризму.

У питаннях воєнної безпеки вирішальними для нинішньої адміністрації США виступають такі два чинники: (а) присутність транснаціональних підозрілих осіб, що знаходяться притулок в так званих «державах-паріях»; (б) сторони протистояння одержали доступ до складних у технологічному вимірі інструментів, зокрема, не тільки воєнних, а й інформаційних (на тінювих ринках пропонується зброя масового ураження і ноу-хау). З цієї причини в РНБ виходять з того, що Сполучені Штати мають бути готовими до постановки і забезпечення виконання множини завдань у воєнній сфері. Експертами Ради національної безпеки розроблений так званий План єдиного командування, ініційовано і реалізовано створення Північного командування, що розпочало роботу з 1 жовтня 2002 року і відповідає за стримування агресії проти США: «якщо виникає потреба, то це Командування надає воєнну допомогу цивільній владі».

Первинне значення для розробки і прийняття рішень надається й далі надаватиметься інформації від усіх відомств, що мають стосунок до національної безпеки: запроваджено оснований на Інтернеті загальнонаціональний і міжнародний (частково) інструмент інформаційного співробітництва і взаємодії, що передбачає і реалізує збір даних в автоматичному режимі до тих пір, поки вони не стануть необхідними в практичних цілях. У безпековому вимірі переважно спрямовують свою діяльність під егідою РНБ Державний департамент, міністерство фінансів, Митна служба, органи розвідки, ФБР, національні та місцеві правоохоронні органи. В РНБ переконані в тому, що США не повинні чекати нападу, а мають його попереджати.

Міжнародне співробітництво у сфері національної безпеки, згідно із стратегіями національної безпеки США (прийняття навесні 2006 року нової Стратегії не скасовує дії важливих пунктів попередньої стратегії 2002 року), розглядається як незамінний компонент стратегії, орієнтовані на ведення війни з тероризмом, збереження регіональної безпеки, розширення торгівлі і розвитку, підтримування зв'язків з іншими державами, протидії таким транснаціональним проблемам, як розповсюдження зброї масового ураження, організована міжнародна злочинність, інфекційні захворювання тощо.

Тут слід враховувати, що ключовий підхід США до формулювання принципів діяльності уряду в безпековій сфері базується на такій тезі: «головний обов'язок будь-якого уряду – захищати тих, ким він управляє, але з урахуванням глобальних амбіцій міжнародних злочинців національна безпека прямо залежить від того, наскільки добре всі країни будуть захищати одна одну». Глобальна мережа альянсів і партнерств Америки швидко адаптувалась до умов, що постали після розпаду СРСР і терактів 11 вересня 2001 року: змішані сили НАТО за участю європейців кілька місяців 2001 року разом контролювали американський повітряний простір; спеціальна спільна фінансова група взяла на себе пошук коштів, що надходять до терористів; країни «великої вісімки» здійснили заходи для захисту глобальних комерційних і комунікаційних мереж, у тому числі в рамках розміщення митних інспекторів у портах друг друга на засадах Ініціативи по охороні контейнерів; було активізовано міжнародне співробітництво спецслужб і розвідок тощо.

Література

1. Brzezinski Z. Russia and Europe / Zbigniew Brzezinski [Електронний ресурс] // Foreign Affairs. – 1964. – April. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.org/19640401faessay42307/zbigniew-brzezinski/russia-and-europe.html>.
2. Brzezinski Z. The Choice. Global Domination or Global Leadership / Zbigniew Brzezinski. – New York: Basic Books, 2004. – P. 240.

3. Tucker R.W. 1989 and All That [Електронний ресурс] / Robert W. Tucker // Foreign Affairs. – 1990. – Vol. 69, № 4. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.org/19900901faessay6041/robert-w-tucker/1989-and-all-that.html>.
4. Nitze P.H. America: An Honest Broker [Електронний ресурс] / Paul H. Nitze // Foreign Affairs. – 1990. – Vol. 69, № 4. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.org/19900901faessay6034/paul-h-nitze/america-an-honest-broker.html>.
5. Rustow D.A. Democracy: A Global Revolution? / Dankwart A. Rustow // Foreign Affairs. – 1990. – Vol. 69, №4. – P. 76-85.
6. Podhoretz J. Bush Country. How Dubya Became a Great President While Driving Liberals Insane / John Podhoretz. – New York: Sant Martin's Press. – 2004. – 276 p.
7. Barnet R.J. America and Russia: The Rules of the Game: U.S.-Soviet Relations: The Need for a Comprehensive Approach [Електронний ресурс] / Richard J. Barnet // Foreign Affairs. – 1979. – Spring. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.org/19790301faessay9916/richard-j-barnet/america-and-russia-the-rules-of-the-game-u-s-soviet-relations-the-need-for-a-comprehensive-approach.html>.
8. Hoffmann S. A New World and Its Troubles [Електронний ресурс]. / Stanley Hoffmann // Foreign Affairs. – 1990. – Fall. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.org/19900901faessay6042/stanley-hoffmann/a-new-world-and-its-troubles.html>.
9. Bialer S. Reagan and Russia [Електронний ресурс] / Seweryn Bialer, Joan Afferica // Foreign Affairs. – 1982/83. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.org/19821201faessay8300/seweryn-bialer-joan-afferica/reagan-and-russia.html>.
10. Sakwa R. Russian Politics and Society / Richard Sakwa. – London and New York: Routledge, 1993. – 506 p.
11. Hough J.F. Reagan and Gorbachev: Gorbachev's Strategy [Електронний ресурс] / Jerry F. Hough // Foreign Affairs. – 1985. – Fall. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.org/19850901faessay8448/jerry-f-hough/reagan-and-gorbachev-gorbachev-s-strategy.html>.
12. Lynch A. Does Gorbachev Matter Anymore? [Електронний ресурс]. / Allen Lynch // Foreign Affairs. – 1990. – Summer. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.com/articles/45715/allen-lynch/does-gorbachev-matter-anymore>.
13. Hough J.F. Reagan and Gorbachev: Gorbachev's Strategy [Електронний ресурс] / Jerry F. Hough // Foreign Affairs. – 1985. – Fall. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.org/19850901faessay8448/jerry-f-hough/reagan-and-gorbachev-gorbachev-s-strategy.html>.
14. Remnick D. Can Russia Change? [Електронний ресурс] / David Remnick // Foreign Affairs. – 1997. – January/ February. – Режим доступу до журн.: <http://www.foreignaffairs.org/19970101faessay3738/david-remnick/can-russia-change.html>.
15. Jones A.B. How The World Really Works / Alan B. Jones. – Paradise, CA: ABJ Press, 1997. – 336 p.
16. Krauthammer Ch. The Unipolar Moment / Charles Krauthammer // Foreign Affairs. 1991. – Vol. 70, №1. – P. 23-33.
17. Ukraine's Instability Threatens Crisis, Weakens its Candidacy for NATO, EU, Warns CFR Report (February 24, 2009) [Електронний ресурс]. – New York, NY: Council on Foreign

- Relations Press, 2009. – Режим доступу до ресурсу:
http://www.cfr.org/publication/18598/ukraines_instability_threatens_crisis_weakens_its_candidacy_for_nato_eu_warns_cfr_report.html.
18. Gwertzman B. Delivering Tough Love to Ukraine, Georgia. Interview with Steven Pifer, Visiting Fellow, Foreign Policy Center, United States and Europe, Brookings Institution [Електронний ресурс] / Bernard Gwertzman. – New York, NY: Council on Foreign Relations Press. – Режим доступу до ресурсу: http://www.cfr.org/publication/19906/delivering_tough_love_to_ukraine_georgia.html.
 19. Karatnycky A. The Key to Kiev. Ukraine's Security Means Europe's Stability [Електронний ресурс] / Adrian Karatnycky, Alexander J. Motyl // Foreign Affairs. – 2009. – May/June. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.foreignaffairs.com/articles/64953/adrian-karatnycky-and-alexander-j-motyl/the-key-to-kiev>.